

МЕТОНІМІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ УВИРАЗНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Мовотворчість письменників-постмодерністів – яскравий приклад використання метонімії. Художник слова за допомогою різних засобів привертає увагу читача на предмет, явище, розкриваючи внутрішню форму зображуваного як естетичної цінності. Особливим засобом образного зображення, який потребує творчого осмислення предмета і який спричиняє естетичне переживання є метонімія [5, с. 111]. Метонімія становить інтерес для дослідників не лише як механізм мислення й категоризації людського досвіду, але й як дискурсивне явище, що зумовлено загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення дискурсивних особливостей тропеїки [3, с. 22]. Вона завжди перебували в полі зору мовознавців.

І. Б. Голуб підкреслює: «Метонімію часто розглядають як різновид метафори, але між ними існують суттєві відмінності: при метафоричному переносі назви зіставлених предметів повинні бути обов'язково подібними, а при метонімії такої подібності немає; метафору легко перетворити на порівняння, метонімію – ні» [2, с. 136].

Сутність метонімії полягає в тому, що замість назви одного предмета вживається назва іншого, пов'язаного з першим постійним або зовнішнім зв'язком. Метонімія – перенесення значення, побудоване на суміжності між двома предметами або явищами. Стилїстичний ефект метонімії полягає в зміщенні фокусу уваги з безлічі інших об'єктів. Метонімія покликана ідентифікувати ціле за характерною для нього частиною [5, с. 220].

У сучасній українській прозі метонімія слугує ефективним стилїстичним засобом увиразнення художньої дійсності. У мовотворчості письменників-постмодерністів вона виконує номінативну та емоційно-оцінну функції.

В. А. Гладка переконує, що основними функціями метонімії можна вважати конструктивно зв'язану та ситуаційно зумовлену конструкцію, яка

ідентифікує конкретний предмет чи особу із суміжним предметом у певній ситуації мовлення. Вона може бути виведеною логічно, завдяки встановленню різних типів зв'язку між задіяними в процесі і комунікації поняттями й категоріями [1, с. 73].

Здебільшого в художній творах сучасних творів метонімічне зіставлення відбувається за ознакою належності до понять одного порядку. Вони пов'язані між собою просторовими, часовими відношеннями і не мають емоційно-експресивного наповнення. Пор.: *наш селянин навчив **Канаду** сіяти й орати?* (Є. Дудар); *Новина про те, що Плющик одружується, мов грім, вразила всю **поліклініку*** (І. Роздобудько); *Діло було за **Брежнєва**. Часи були туманні, невиразні і сповнені тихого смутку* (Ю. Винничук); ***Москва**, вочевидь, сприймає не постать сусіда, а його позу* (Є. Дудар). У наведених прикладах метонімія виконує номінативну функцію. Вона поймає населену людьми територію, а також людей, які проживають на цій території, приміщення та людей, пов'язаних із ним просторовими ознаками, назву столиці, що вживаються на позначення уряду цієї країни.

Метонімія також надає зображуваній художній дійсності емоційно-оцінного забарвлення, увиразнює мовлення сучасних авторів. Пор.: – *Ха, брат, в тім-то й штука – всі ви читаєте **не того Маркса і не того Енгельса*** (С. Жадан); *Я припух, лежу собі отако на ліжку, руки за головою, а вона читає **там якогось Блока*** (Ю. Винничук). У наведених прикладах увиразнення контексту досягається передаванням натяку на недостатню художню вартість аналізованого художнього явища, зневажливого ставлення, іронії через використання частки *там* та неозначеного займенника *якийсь*. Однак часто такий контекст є емоційно нейтральним. Пор.: *Я крав поезію та маловідомих українських забутих письменників XIX – початку XX сторіч, виданих у 50-60-х роках, коли я ще не міг їх придбати: **Стефана Коваліва, Дніпрову Чайку, Любов Яновську, Тимофія Бордуляка, Грицька Григоренка...*** (Ю. Винничук).

Метонімія володіє великим потенціалом експресивності, збільшує виразність за рахунок смислової насиченості, надає художньому текстові

емоційно-оцінного значення. Вона створює в читача зорове уявлення про зображувані явища художньої дійсності й одночасно виявляє суб'єктивно-оцінне ставлення до них. Пор.: *бавиться-відривається Град, як уже вміє, у передчутті дня завтрашнього, нелегкого, робочого* (О. Ірванець); *Смт гудів аки сакараментальний, сакралізований президентською сльозою вулик* (Люко Дашвар).

Отже, в сучасній українській прозі метонімія не лише називають об'єкти навколишньої дійсності. Вона є яскравим засобом увиразнення мовосвіту письменників постмодерного періоду, що сприяє динамізації й водночас спрощенню мовлення, його узагальненню.

Список використаних джерел:

1. Гладка В. А. Метонімія і метафора: питання диференціації понять // Закарпатські філологічні студії. – Вип 1. – 2015. – С. 71–75.
2. Голуб И. Б. Стилистика русского языка. – М.: Айрис-пресс, 1997. – 448 с.
3. Качур І. В. Сучасна лінгвістична теорія метонімії: лінгвоконітивний і дискурсивний підходи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер.: Філологія. – 2016. – № 23. – Том 2. – С. 21–25.
4. Мойсеєнко С. М. Метафора та метонімія як лексичні засоби творення образності мови в комп'ютерному дискурсі // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2012. – Вип. 26. – С. 218–221.
5. Ходаковська Н. Г. Лексико-стилістичні засоби поетичного мовлення німецьких поетів-символістів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Серія «Філологічні науки». – 2016. – Вип. 1 (83). – С. 107–112.